

երբէք տեսած եմ տունկ մը կամ ըն-
տանիք մը որ ստէպ տեղէ տեղ փոխուե-
լով անոնցմէ աւելի առաջ գայ որոնք
ոչ երբէք տեղերնին կը փոփոխեն . .
Ու թէ՛ « Իրեք անգամ տան մը տեղէ
տեղ փոխադրուիլը՝ մէկ անգամայրուե-
լու չափ փնաս կուտայ . . » Ու դարձեալ
« Դուն խանութի պահպանն , որ խա-
նութի ալ գրեզ պահպանն » : Դար-
ձեալ « Թէ որ կ'ուզես որ գործքերդ
առաջ երթան՝ անձամբ գնա տես , իսկ
թէ որ կ'ուզես որ ետ մնան , ուրիշ մը
խաւրէ . . » Ու թէ « Ով որ արօրով
հարբատնալ կ'ուզէ , թող մաճակալն
ինքն ըլլայ . . » Տիրոջ աչքը աւելի
գործք կը տեսնէ քան թէ իր երկու ձեռ-
քերը . . » « Հոգալու պահասութիւնը
աւելի պատճառ կ'ըլլայ մեր փնասուցը՝
քան զխութեան պահասութիւնը . . »
« Ով որ իր գործաւորաց վրայ չի հսկեր ,
բաց կը թողու իր քսակն անոնց առջև .
ուրիշի վրայ չափէ դուրս վստահանալը ,
չատ տներ կործաներ է . . » « Մարդիկ
ոչ այնքան հաւատալով՝ որչափ կասկա-
ծելով յաջողեր են . . » անձամբ իր գործ-
քերը տեսնելը շատ շահաւոր է : « Գի-
տութիւն ուսումնասիրին , հարստու-
թիւն հոգածողին . . » , ինչպէս որ « Սա-
րդութիւն քաջասրտին՝ ու երկինք ա-
ռաքինուին . . » : Ուրիշ տեղ ալ կ'ըսէ
Բարեմիտը . « Թէ որ կ'ուզես որ ա-
ղէկ ծառայ մը ունենաս ու քեզի սիրե-
լի ըլլայ՝ դուն քեզի ծառայէ : Բթուն
և զգուշաւոր ըլլալու է նաև թեթև
բաներու մէջ ալ , վասն զի պզտիկ ան-
հոգութենէ մը երբեմն մեծամեծ չա-
րիք կը ծագին . . » , ինչպէս կ'ըսէ ետեւէն
նոյն Հոբարտոս , « Թէ գամ մը չըլ-
լալուն համար՝ պայտը կորսուեր է , պայ-
տը չըլլալուն համար՝ ձին կորսուեր է ,
ձի չըլլալուն համար՝ հեծեալը կոր-
սուեր է՝ թշնամեաց ձեռքն իյնալով ու
սպաննուելով . և այս ամենայն չարեաց
պատճառ՝ ձիուն պայտին գամ մը չի հո-
գալն է եղեր . . » :

(ՄԱՅՑԱԾԸ ՈՒՐԻՇ ԱՆԴԱՄ)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՂԱՆ :

ՍԵՂԱՆ դարերուս դիւցազներգակ
բանաստեղծներուն մէջ երևելիներէն
մէկն է Յովհաննէս Սիլտոն անգղիա-
ցի բանաստեղծն , որ իրեն Գրեգորի
Գրեգորի ըստած դիւցազնական բանա-
ստեղծութեամբը Հովերոսի ու Սիլ-
գիլիոսի կարգն անցաւ , և Լոգոփոսի
աղգին ու մատենագրութեանը անմահ
պարծանք եղաւ :

Նաև Սիլտոն կամ Սիլգրն Լոն-
տրա 1608^{ին} ազնուական տնէ , և պզտի-
կուց սկսաւ մեծ սէր ձգել ուսմանց . ցո-
րեկները կարգալէն չկտանալով ին-
չուան կէս գիշեր ալ կը նստէր , որով
ոչ միայն առողջութիւնը կորսնցուց ,
հապա նաև վերջերը երկու աչքն ալ
կուրցան : Տասնութ թուարեկան ան-
գղիերէն ու լատիներէն ընտիր ոտանա-
ւորներ կը շինէր . երբոր մայրը մեռաւ ,
հօրը հրամանաւր Լաբոպա պտրտելու
եղաւ , և Խտալիա ալ գալով աղէկ ի-
տալերէն սորվեցաւ և հանթէ , Փե-
թրալքայ ու Լաբոպոյ իտալացի երեւե-
լի բանաստեղծներուն աղէկ հատուած-
ները անգղիերէն թարգմանեց : Սիլ-
գրն Յունաստան ալ երթալ , բայց նոյն
միջոցին Լոգոփոս խռովութիւն ելլելով՝
ստիպուեցաւ ետ դառնալու , և ինքն
ալ զէնքի տեղ գրիչը ձեռք առած սկը-
սաւ թագաւորական և եպիսկոպոսա-
կան իշխանութեանց դէմ գրել . վասն
զի ինքը աղանդով Լաբոպական կամ
Սաբրական² ըլլալով իշխանութեանց

1 Անգլ . Paradise lost.

2 Երեցական (Անգլ . Presbyterian) կ'ըսուին
Անգլիոյ ան աղանդաւորները որ եկեղեցւոյ դա-
սակարգութենէն կը մերժեն , ըսելով թէ Քրիս-
տոսի եկեղեցին առջի իրեք դարերուն մէջ քա-
հաններէ և կամ երիցագոյններէ միայն կը կա-
ռավարուէր . հիմայ ալ ամէն քահանայ հաւասա-
րապէս կրնայ կառավարել : Աս աղանդս հիարեց

Մելտոն :

Վէրինը Մելտոնի կենդանադիրն է, ձախ կողմինը Լըստը ըստած բերդը ուր որ Մելտոնի քանի մը թատերգութիւնները ձեւացուցեր են. աջակողմեանը՝ ան տունն է ուր որ Մելտոն իր ՂԵՄԻԿ ՎԵՐԻՆԻՆԻՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ շարագրեց. ստորին ձախակողմեանը ՔԷԼԻՆԿՐԻՃԻ ՀԱՄԱԼՏԱՐԱՆԸ է, և չորրորդը՝ ՍԷՅԻՍԻՍ-ՃԱՅԼԱ ԵԿԵՂԵՅԻՆ :

դէմ էր , և հասարակապետութիւն կ'ուզէր : Արեսունըհինգ տարուան աշխարհք մտաւ , բայց ամիս մը չքշեց կինն իրմէ բաժնուեցաւ : Ս'իլտոնն աս բանիս վրայ նեղացած՝ պսակի լուծման վրայ ծուռ ճառ մը գրեց , որպէս զի ինքզինքը արդարացընէ ուրիշի հետ կարգուելու : Բայց երբոր առջի կինն եկաւ ոտքն ինկաւ և լալով թողութիւն խնդրեց իրմէ , Ս'իլտոնի գութը շարժելով և ներկայ եղող բարեկամներէն յորդորուելով՝ հաշտուեցաւ հետը : Եւ սրտաշարժ տեսարանն է որ կը ստորագրէ Վրախտ կորուսելոյն ժ գրքին մէջ , ուր Ալա Ղաւմէն թողութիւն կը խնդրէ :

Արբոր Բնգղիոյ խռովութիւնները դադրեցան , Ս'իլտոն տէրութեան քարտուղար եղաւ և Բնգղիացւոյ ազատութեանը պաշտպանութիւն գրեց , որուն համար տէրութենէն պարգև առաւ : Բայց անկէ վերջը շատ դժբաղդութիւններ ունեցաւ : Կինը մեռաւ , քիչ մը ատենէն աչքին մէկը կորսնցուց , շատ ջանցաւ երկրորդ անգամ կարգուեցաւ , տարիէ մը երկրորդ կինն ալ մեռաւ : Արբոր Արտուրս Բ թագաւորեց , քարտուղարութեան պաշտօնէն ալ ընկաւ : Երրորդ անգամ կարգուելով երրորդ կինն ալ շուտով մեռաւ , և ասոր վրայ մէկալ աչքն ալ կորսնցուց :

Բռնջին կնկանէն իրեք աղջիկ ունէր , որոնք իրեն մեծ նպաստ եղան կուրութեան ատենը : Վասն զի անոնց նոր լեզուներէն զատ՝ աղէկ եբրայեցերէն , յունարէն և լատիներէն կարդալ սորվեցուցեր էր , և նոյն լեզուներով անոնց կարգացընել կուտար և ինքը մօրիկ կ'ընէր , մանաւանդ Ասայեայ

Ջոն Կոքս (John Knox) անունով Կալվինի աշակերտներէն մէկը Սկոթլոնդ մէջ , ուր որ ինչուան հիմայ ալ կը տնէ : Երկնականներուն մէջէն աւելի նախանձաւորները Մարրական (Անգղ. Puritan) կ'ըսուին , որ կը պնդեն թէ իրենք միայն աւետարանին խօսքերուն և իմաստներուն ճիշդ կը հետեւին : Աս աղանդս Անգղիոյ Եղիսաբէթ թագուհւոյն օրերը շատ զօրացաւ : Եւ այնչափ որ 1566ին Անգղիական եկեղեցիէն ալ բաժնուեցաւ :

մարգարէութիւնը , հոմերոս ու Ովիդիոս :

(Ժ)էպէտ Ս'իլտոն ներքին ու արտաքին դժբաղդութիւններով նեղեալ էր , աչուրները կուրցած , առողջութիւնն ալ կորսնցուցած , բայց հանձարը անարատ մնացեր էր : Վասն զի աս վիճակիս մէջ Վրախտ կորուսեալ ըստուած դիւցազներգութիւնը շինեց : Ինքը կ'ըսէր , ու երբեմն բարեկամները երբեմն ալ աղջիկները իր ըսածները կը գրէին : 1669ին հրատարակեց տըպագրութեամբ , բայց առջի բերան անուն չհանեց , և հագիւ կրցաւ Ս'իլտոն տպարանապետի մը ոչինչ գնով ծախել որ տպէ : Ետեն անցնելէն ետեւ Բնգղիացիք Ա'տիսըն իմաստունին առաջարկեցին որ մէյմը կարդայ ու քննէ աս գրուածքը , ան ալ կարդաց ու զմայլեցաւ և անգղիացի նոր հոմերոս մըն է ըսաւ : որով աս գրքին անունն ալ շատ հռչակուելով՝ զանազան լեզուներ թարգմանուեցաւ , ինչպէս հայերէն ալ արձակ շարադրութեամբ թարգմանուած ու 1824ին տպուած է , անգղիացի սեպուհի մը յորդորելովն ու ձեռնտուութեամբ : Արկու տարիէն ետքը ուրիշ դիւցազնական բանաստեղծութիւն մըն ալ հրատարակեց Վրախտ վերասրահեալ՝ անունով , բայց առջինէն շատ վար է , և գրեթէ չ'իշուիր : Ունի ուրիշ մանր քերթուածներ ալ :

Աթսունըվեց տարուան մեռաւ Ս'իլտոն 1674ին և Լոնտրայի մօտ Սէյնթ Ղայլ² անունով եկեղեցւոյն գաւիթը թաղուեցաւ , և 1793ին նոյն եկեղեցւոյն մէջ իրեն արձան մը կանգնեցին աս համառօտ վերտառութեամբ . “ Զովհաննէս Ս'իլտոն՝ յօրինող Վրախտին կորուսելոյ ” :

Ս'իլտոնի աննման հանձարոյն և բանաստեղծութեանը վրայ արժան էր երկայն խօսիլ , բայց արդէն հայերէն թարգմանութեւր յառաջաբանին մէջ՝ իր անուանի հայրենակցին դատաստա-

1 Անգղ. Paradise regained.

2 Saint Giles.

նը դրուած ըլլալով, հոն կը հրաւիրենք
փափագողները . միայն թէ չենք կրնար
լռել հոս ալ ըսելու թէ Սիլտոն ամէն
բանաստեղծաց մէջ ալ առաջիններէն
մէկն է . դիւցազներգակաց մէջ կրնանք
ըսել հիներուն մէջ հոմերոս , միջին
ժամանակի՝ Տանթէ , նորերուն մէջ
Սիլտոն , վսեմութեամբ և կենդանի
ու ճարտար ստորագրութեամբ զանա-
զան կրից գրեթէ մէկէն ալ վար չէ ,
ծանրութեամբ՝ ամենէն վեր , ընտրած
նիւթոյն բարձրութեամբ և սքանչելի
նախերգանքը՝ անհաւասարելի . առի-
սոս որ շատ տեղ ալ նորագոյնութեան
ծուռ սկզբունքներովը կարծես թէ իր
լուսաւոր հանձարը կը մթնցնէ : Շա-
շակ մը տալու համար՝ գնենք հետա-
դայ հատուածս Սիլտոնի Վրախտ
կորուսելոյն ժԱ գրքէն , ուր կը ստո-
րագրէ Լաւայի ողբը՝ երբոր հրեշտակէն
լսեց թէ իրենց պատուիրանազանցու-
թեանը համար դրախտէն պիտի վճռու-
տունին :

Ո՛վ, աղէտք յեղակարծ
Վան ըզմահ չարաղգած ,
Իբր ըզբեզ թողից աստ
Լնձկալիդ իմ դարաստ ,
Ըզձեզ վայրք գեղեցիկ
( ) Կնքնդեան իմ տեղիք ,
Լա անտառք տընկախիտ
Ըզձեր քաղցր հովանիդ ,
Լքժանիք յթեման
Լնմահից բնակութեան .
Ուրանոր կարծէի
Սըձարել ՚ի դիւրի
Ըգտըխուր մնացուած
Սահացու իմ կենաց :
Օ ձեզ ծաղկունք երփնաղարդ
Սըր գտից յայլ մարմանդ ,
Ոյց յայգուէ առ մէն մի
Լայելու չըրջէի ,
Լա ՚ի մուտս արեւուն
Ըզվերջին տալ զողջոյն .
Օղոս ՚ի ծնէ մինչև ցարդ
Սընուցի խանդակաթ ,
Լա առ մէն մի ուրոյն
Կոչեցի ձեզ անուն :

Ո՛վ ըզձեզ յայտ հետե
Լքեզգեմ ուղղեսցէ ,
Լա ՚ի կարգ տարասեռ
Օ ատուսցէ զորդիս ձեր .
Լա կամ ո՛վ ձեզ վըտակ
Լքբուսցէ անուշակ ,
Լքբերեալ ընդ առու
Ձեզ նեկտար կենսատու :

ԱՆԸԽԱՐՀԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՒԵԱԼ ԺՈՒՆՆԵՐ :

ԵՐԲՈՐ Պաղեստին կ'ըսենք , մար-
դուս միտքը մէկէն կը յափշտակուի ան
գեղեցիկ երկրին և ան ժողովրդեան
վրայ , որ Լստուած ընտրեք էր : Հոն
բնակեցան Լքրահամ , Սովսէս , Վա-
ւիթ՝ Իսրայէլացւոց նահապետները .
հոն Վրիստոս տէրն մեր մարմին զգե-
ցաւ , և չըջեցաւ . հոն են բոլոր իր տնո-
րինական սուրբ տեղուանքը : Վաւթի
ատեն Պաղեստինու բնակչաց թիւը
ինչուան վեց միլիոն կը հասնէր , բայց
հիմայ հազիւ չորրորդ մասին մէկը կ'էլ-
լէ . իսկ Սողոմայ և Վամորայ պատի-
ժը՝ ինչուան հիմայ կ'երեւնայ Սեուեալ
ծովին վրայ : Լս հարուածը Վրիստո-
սէ 1898 տարի առաջ եղաւ , կամ թէ
ըսենք ասկէ գրեթէ 3750 տարի առաջ :

Սեուեալ ծովը կամ Լսփաղտեան՝
լիճը Երուսաղեմէն գրեթէ տասը մղոն
հեռու է դէպ ՚ի արեւելեան կողմը , և
Յորդանանու մեծ ձորին մէջ կ'իյնայ :
Լս ձորը Սիջերկրական ծովէն 1380
ոտք աւելի խորունկ է . իսկ Կարմիր
ծովէն 1410 աւելի խորունկ : Օ ար-
մանալին աս է որ միայն Երիթով ըսուած
պզտի գեղին քովերը կը գտնուի մէկ
քանի ձիթէնի ու նռնենի , և քանի մը
կանանչեղէն բուսցնող հող ասղին ան-
դին ցրուած . իսկ Սեուեալ ծովուն չորս
դին ամենեւին բոյս ըսած բանդ չգրտ-

1 Ասփաղտը տեսակ մը կարծր կուպր է , որ
Սեուեալ ծովին ջրերուն և ուրիշ մէկ քանի ջրերու
երեսը կը գտնուի :